

Miljøutredere i skuddlinjen

Miljøinstituttene spiller en viktig rolle når det gjelder forskning og utredninger knyttet til forvaltning av Norges naturressurser. Instituttene arbeid er også et viktig grunnlag for kunnskapsbasert utforming av miljøpolitikken i sin alminnelighet og vil i enkeltsaker også være et innspill i en pågående beslutningsprosess.

Norge har betydelige mineralressurser. Disse må forvaltes på en god måte for å legge til rette for vekst og for å skape lønnsomme bedrifter og arbeidsplasser. Mineralressursene er imidlertid en del av naturmiljøet og det er nærmest uunnngåelig at utvinning av mineralressurser berører naturmiljøet på en eller annen måte. Et av problemene er at gruvedrift produserer store mengder knust berg etter at mineralkonsentratet er separert fra, og dette må deponeres. For gruver i fjordområder har sjødeponi vært hyppigst benyttet, men også landdeponi har vært valgt. Tilbakefylling av avgang til gruva er lite benyttet og salg av avgangen til andre formål har i praksis ikke latt seg gjøre.

Nye gruvesatsinger som innbefatter bruk av sjødeponi har ikke gått upåaktet hen hos miljøorganisasjoner og en del andre miljøinteresserte. Disse har protestert høyløyt og en ser at det har bygd seg opp en relativt hard front når det gjelder motstand mot sjødeponi.

Striden rundt bruken av fjorder til deponering av gruveavgang har spisset seg etter at regjeringen ga signaler om at de ville tillate Nordic Mining ASA å bruke Førdefjorden til deponering av gruveavgang fra planlagt gruvedrift i Engebøfjellet. Også andre gruveselskap (eksempelvis Nussir ASA) venter på tillatelse til å bruke sjøbunn i Repparfjorden i Kvalsund kommune i Finnmark til deponering av gruveavgang. Andre etablerte selskap, som Sydvaranger gruver, som

gjennom mange år har hatt tillatelse til å deponere i Bøkfjorden utenfor Kirkenes, sliter imidlertid økonomisk på grunn av lave priser på jernkonsentrat. Landdeponiet til Titania as på Tellnes i Rogaland vil bli fullt om noen år. Hvilken deponiløsning som da blir valgt er foreløpig usikkert.

I forbindelse med sjødeponi og utvinning av mineralressurser er det kjemikaliebruken, mulig giftighet og deponeringsløsningene som har skapt mest debatt. Kunnskap om giftigheten av ulike gruvekjemikalier og deponeringsløsninger er essensielt for å få en mest mulig skånsom deponering for miljøet. Økologiske skader behøver imidlertid ikke å øke i samme takt som utvinningen, dersom gruvene etableres, drives og stenges på en mest mulig miljøvennlig måte i henhold til det som til enhver tid er best tilgjengelig teknologi.

For å skaffe slik kunnskap til veie engasjerer gruveselskapene forskningsinstitutter og konsulenter, og betaler disse det undersøkelsene koster. Dette er den måten norsk oppdragsforskning fungerer på og som er bredt akseptert av industri, miljømyndigheter og annen forvaltning. Ifølge en nylig evaluering foretatt av Forskningsrådet er forskningen ved miljøinstituttene gjennomgående faglig solid.

For at industrirelaterte undersøkelser skal bli mest mulig relevante for problemstillingen er det viktig med en god informasjonsflyt mellom oppdragsgiver og institutt. For skeptikere kan dette kanskje se ut som om instituttene er kjøpt og betalt for å komme med skreddersydde konklusjoner. Dette ville imidlertid bryte med de etiske retningslinjer som instituttene arbeider etter, og ville fort blitt avslørt med svært ugunstige følger både for institutt og oppdragsgivers renommé.

Det er imidlertid intensjonen og selvfølgelig legitimt at en utredning av denne type skal brukes som underlag for beslutninger som skal tas. Av organisasjoner som har en annen agenda vil slike rapporter likevel kunne oppfattes som et partsinnlegg. Enkelte forskningsinstitutter har på denne måten blitt beskyldt nærmest for å ha inngått en konspiratorisk allianse med gruveindustrien for at denne skal få tillatelse til deponering av gruveavgang på havbunnen i norske fjorder.

For å oppnå en mest mulig miljøvennlig drift er det pga. de store volumene en opererer med i gruveindustriene spesielt viktig med forsvarlig deponering av avgang og gråberg, og å kjenne skjebnen og effekten av de restkjemikalierne som eventuelt følger avgangen til deponiet. Videre er det viktig å forstå hvordan deponeringen skal gjøres for å gi minst mulige negative økologiske konsekvenser. For å forutsi dette kreves forståelse av økosystemenes funksjon og sårbarhet for gruverelaterte forurensinger, og hvordan forholdene i resipienten kan påvirke transport og spredning. Bruk av sjødeponi er en måte å avhende avgang fra en gruve på. De aller fleste undersøkelser viser at bunndyr påvirkes negativt i nærområdet til utslippet, og at denne påvirkningen varer så lenge gruva er i drift. Så lenge det ikke slippes ut giftige kjemikalier av betydning, vil imidlertid bunndyrene komme tilbake i løpet av få år etter at gruva stenges. Samfunnene er ikke nødvendigvis de samme, men vil være tilpasset de fysiske og kjemiske forholdene i den nye bunnen.

I forvaltningen av norsk natur og kulturlandskap benyttes ofte en tilnærming ut fra menneskets ståsted (antroposofisk). For bunndyrene

er sjødeponi opplagt ikke gunstig. Det betyr ikke nødvendigvis at sjødeponi totalt sett og med en antroposofisk tilnærming ikke er en gunstig løsning. Den avgjørelsen er det imidlertid ikke forskningsinstituttene som skal ta, men politikerne, på bakgrunn av en totalvurdering av virksomheten og underlagsrapporter og utredninger foretatt av uavhengige forskningsinstitutter og konsulenter.

Forskerne i de ulike forskningsinstituttene er ikke ufeilbarlige. Til tross for systematisk kvalitetssikring kan feil og mangler ikke utelukkes. Det er imidlertid vanlig at underlagsdata følger rapportene. Dette gir også andre muligheten til å etterprøve om de konklusjonene som er gitt stemmer med dataene som presenteres.

Norsk miljøforvaltning forventes å være kunnskapsbasert også i fremtiden. Forskningsinstituttene rapporter vil da også være innspill i pågående beslutningsprosesser. Norsk vannforening opplever at miljøinstituttene til nå i hovedsak har hatt et tilstrekkelig godt forhold til sine industrielle oppdragsgivere uten at dette går på bekostning av faglig uavhengighet og integritet. Det forventes imidlertid at miljøutfordringene knyttet til industriutbygginger, bygging på dyrket mark, klimaendringer og befolkningsøkning vil øke i tiden fremover. Som en konsekvens av dette kan det fort skapes steile fronter, fastlåste holdninger og argumentasjon som hindrer fri meningsdannelse i en sak.

Norsk vannforening vil understreke viktigheten av at debatten og beslutningene baseres på kunnskap og rasjonelle argumenter.

Norsk vannforening